

แม่สลอง : ดนตรีสร้างสรรค์เชิงวิชาการ จากความประทับใจในมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของจังหวัดเชียงราย

องอาจ อินทนิเวศ

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

Corresponding author: hm_aongart@crur.ac.th

บทคัดย่อ

เชียงราย มีมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเป็นแบบล้านนา มีกลุ่มชนชาติพันธุ์ที่หลากหลาย จึงเป็นเสน่ห์ของพื้นที่ในการสร้างความประทับใจให้กับผู้คน ดนตรีสร้างสรรค์เชิงวิชาการ อัลบั้ม “แม่สลอง” มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวคิด เทคนิค กระบวนการสร้างสรรค์ดนตรีเชิงวิชาการที่ถ่ายทอดมาจากความประทับใจในมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของจังหวัดเชียงรายของผู้วิจัย ผลการศึกษา ผู้วิจัยได้สร้างสรรค์ผลงานเพลง จำนวน 5 เพลง ได้แก่ 1) “ปี่ซุ รวมใจ” ถ่ายทอดความประทับใจในวัฒนธรรมด้านภาษาปี่ซุ มีแนวคิดสร้างความตระหนักถึงวัฒนธรรม ปัญหา อุปสรรคที่เกิดขึ้น และเชิญชวนเยาวชนรวมใจกันรักษาวัฒนธรรมปี่ซุ ใช้ลักษณะดนตรีแบบบอสซาโนวา 2) “ลีซุ บลูส์” ถ่ายทอดความประทับใจในวัฒนธรรมดนตรีของกลุ่มชาติพันธุ์ลีซุ มีแนวคิดให้เห็นถึงสภาพวิถีชีวิต บรรยากาศประเพณีรื่นเริง ใช้ลักษณะดนตรีแบบแจ๊สบลูส์ 3) “ดอยตุง รุ่งงาม” ถ่ายทอดความประทับใจในตำนานพระธาตุดอยตุง มีแนวคิดให้เห็นถึงความงดงามของสภาพแวดล้อม ความศรัทธาของคนในพื้นที่ ใช้ลักษณะดนตรีแบบสวิงแจ๊ส 4) “แม่สลอง” เป็นความประทับใจในสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติของดอยแม่สลอง ถ่ายทอดแนวคิดให้ผู้ฟังเห็นถึงเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ สภาพแวดล้อมของพื้นที่ ลักษณะดนตรีแบบสวิงแจ๊ส และ 5) “เพลงดาบกำฟ้าเชียงราย” ถ่ายทอดความประทับใจจากศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัว มีแนวคิดให้ผู้ฟังเห็นถึงเรื่องราวความเป็นมา และลีลาท่าทางของเพลงดาบ ใช้ลักษณะดนตรีแบบฟิวชั่น บทเพลงที่แต่งขึ้นมีความยาวโดยรวม 30 นาที และได้ดำเนินการตามองค์ประกอบการสร้างสรรค์ดนตรีเชิงวิชาการ มีการเผยแพร่ในเว็บไซต์ยูทูบ นอกจากนี้สามารถใช้ประโยชน์ทั้งในเชิงทฤษฎีการแต่งเพลง เชิงปฏิบัติเครื่องดนตรีได้อย่างเหมาะสม

คำสำคัญ : 1. เชียงราย 2. ดนตรีแจ๊ส 3. บทเพลงสร้างสรรค์เชิงวิชาการ 4. มรดกภูมิปัญญา 5. แม่สลอง

**Mae-Salong: creative music with an academic approach inspired
by an impression of intangible cultural heritage of Chiang Rai Province**

Ong-art Inthaniwet

Faculty of Humanities, Chiang Rai Rajabhat University, Chiang Rai,

Chiang Rai 57100, Thailand

Corresponding author: hm_aongart@crru.ac.th

Abstract

Chiang Rai Province has unique intellectual cultural heritages of Lanna, along with ethnic diversity which became the province's characteristic. The purposes of the music creation of the "Mae Salong" album was to propose the concepts, techniques, and academic music creation processes from the researcher's impressions of the intellectual cultural heritages of Chiang Rai Province. As a result of the project, the researcher created five songs. First, "Bisu Ruamjai Song" is a Bossa Nova style of music. It was aimed to convey the impression of Bisu language and to raise cultural awareness of problems and existing obstacles about the language, and to encourage young people to preserve Bisu culture. Second, "Lisu Blues Song" is Blues- Jazz music. It expresses the impression of Lisu's cultural music. The song is aimed to illuminate Lisu's life-styles and festive atmosphere. Third, "Doi Tung Rung Ngam Song" is a Swing music style which conveys the impression of the legend of Phra That Doi Tung. The concepts behind this song are the beauty of the environment and faith of local people. Fourth, "Mae Salong Song" is a Swing music style. It conveys the impression of natural environment of Doi Mae Salong. The song highlights historical stories and environment of the area. Fifth, "Dab Kam Fah Chiang Rai Song" is fusion music that conveys the impression of the local martial arts and illustrates historical stories and sword gestures. The total length of these songs was 30 minutes. They were composed according to the elements of academic music creation. These songs were disseminated on YouTube. Also, they can be beneficial for both song composition theories and practical music instruments.

Keywords: 1. Chiang Rai 2. Jazz 3. Academic music creation 4. Intangible cultural heritage 5. Mae Salong

บทนำ

ความหลากหลายทางศิลปวัฒนธรรมของผู้คน ธรรมชาติสภาพแวดล้อมที่ยังคงความสมบูรณ์ จึงทำให้จังหวัดเชียงรายมีความงดงามทางศิลปวัฒนธรรมที่โดดเด่น จังหวัดหนึ่งในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน และด้วยการอพยพเคลื่อนย้ายถิ่นฐานเข้ามาในพื้นที่ของผู้คนจากหลากหลายเชื้อชาติในอดีต จึงทำให้ศิลปวัฒนธรรมประเพณีของกลุ่มคนมีความหลากหลายแตกต่างกันออกไป อย่างไรก็ตามในความแตกต่างทางวัฒนธรรมยังคงมีรากฐานทางวัฒนธรรมที่สอดคล้องกลมเกลียวกันอยู่ด้วยสายสัมพันธ์ของผู้คนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ งานเขียนของ บุญช่วย ศรีสวัสดิ์ (Srisawat, 2014) ถือเป็นผลงานการศึกษาที่บ่งบอกได้อย่างชัดเจนว่า ในพื้นที่จังหวัดเชียงรายมีความหลากหลายทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ เป็นการเปิดโลกทัศน์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์สู่สังคมวิชาการอย่างลุ่มลึก ทั้งในแง่มุมทางประวัติศาสตร์ การดำเนินชีวิต ภูมิปัญญา และขนบธรรมเนียมประเพณีทางวัฒนธรรมที่มีในอดีต เป็นองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นแล้วสืบทอดมาสู่สังคมปัจจุบัน ถือเป็นมรดกที่คนในอดีตได้สร้างสรรค์ไว้เป็น “มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม” สืบต่อมา

เป็นระยะเวลามากกว่า 10 ปี ของการเดินทางเก็บข้อมูลวิจัยในพื้นที่ต่าง ๆ ของเชียงราย ผู้วิจัยมีโอกาสได้เข้าไปในพื้นที่ห่างไกล ได้พบการดำเนินวิถีชีวิตของกลุ่มคน (ชาติพันธุ์) ในพื้นที่ ทำให้เกิดความประทับใจ จึงเกิดแนวคิดที่จะนำความงดงามที่เป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่มีในจังหวัดเชียงราย มาสร้างสรรค์เป็นบทเพลงที่มีหลักทางวิชาการทางดนตรีสากล โดยถ่ายทอดความรู้สึกผ่านเนื้อเพลงที่บรรเลงด้วยวงดนตรีสากลขนาดเล็ก โดยมีลักษณะดนตรีแบบดนตรีแจ๊ส ซึ่งเป็นลักษณะดนตรีที่สามารถนำทำนองหลักของเพลงไปใช้บรรเลงเผยแพร่ได้หลากหลายโอกาส อีกทั้งผู้เล่นสามารถสร้างสรรค์ดัดแปลง ตกแต่ง แสดงความสามารถทักษะการด้น (improvisation) ของนักดนตรีผู้นั้นได้ ซึ่งช่วยสร้างความตื่นเต้น และน่าติดตามจากผู้ฟังมากยิ่งขึ้น กล่าวได้ว่า ดนตรีแจ๊ส เป็นวัฒนธรรมดนตรีลักษณะหนึ่งที่สามารถเชื่อมโยงความรู้สึกแห่งความสุขระหว่างผู้บรรเลงและผู้ฟังเข้าด้วยกันอย่างลงตัว นอกจากนี้การนำเอาภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในท้องถิ่นเข้ามาเป็นแนวคิดของเพลง ยังช่วยให้ผู้ฟังเกิดความซาบซึ้งในความหมายของเพลง และช่วยสร้างสุนทรียรสให้แก่อารมณ์มากขึ้นตามลำดับ

เนื่องการศึกษาวิจัยครั้งนี้ นอกจากการแต่งเพลงที่นำแนวคิดจากความประทับใจในมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในจังหวัดเชียงราย มาสร้างสรรค์เป็นบทเพลงสำหรับการบรรเลงด้วยวงดนตรีสากลขนาดเล็กจำนวน 5 เพลง ชื่อชุด “แม่สล่อง” (Mae-Salong) และได้เผยแพร่ต่อสื่อออนไลน์ให้ได้รับฟังแล้ว ผู้วิจัยต้องการอธิบายถึงแนวคิดของการสร้างสรรค์ผลงาน รวมทั้งกระบวนการทำงาน เพื่อช่วยสร้างประโยชน์ต่อวงวิชาการดนตรี และช่วยเติมเต็มศาสตร์ทางสุนทรียะให้กับผู้คนในพื้นที่ ทั้งยังเป็นผลงานที่จะรองรับการจัดงานมหกรรมการแสดงดนตรี หรือประสาสัมพันธ์ในพื้นที่ต่อไปอย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อนำเสนอแนวคิดการสร้างสรรคดนตรีเชิงวิชาการสำหรับวงดนตรีสากลขนาดเล็กที่มาจากความประทับใจในมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของจังหวัดเชียงราย

การศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องและกรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษาวิจัยดนตรีเชิงวิชาการในรูปแบบดนตรีสร้างสรรค์ในประเทศไทย กำลังเจริญเติบโตอย่างมีศักยภาพโดยนักประพันธ์เพลง นักปฏิบัติเครื่องดนตรีที่มีประสบการณ์และทักษะการปฏิบัติร่วมแรงร่วมใจกันผลิตผลงานดนตรีที่เป็นหลักวิชาการที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น บทความเรื่อง “มิติใหม่ของดนตรีสากลในประเทศไทย : ดนตรีสร้างสรรค์เชิงวิชาการ” โดย ณัฏฐา พันธุ์เจริญ (Pancharoen, 2016: 1-19) ถือได้ว่าเป็นงานวิจัยที่เป็นแนวทางสำคัญในการใช้ต่อยอดการดำเนินงานวิจัยดนตรีสร้างสรรค์ในรุ่นต่อมา และงานเขียนในเชิงวิชาการดนตรีสร้างสรรค์ของ วิบูลย์ ตระกูลอุ้น (Trakulhun, 2016: i-ii) เรื่อง “มิติแห่งอากาศธาตุ” บทประพันธ์เพลง 20 บทสำหรับเปียโน เป็นบทประพันธ์ที่ผู้เขียนต้องการสร้างองค์ความรู้ด้านการประพันธ์เพลง และวิเคราะห์เพลงที่เป็นผลงานโดยนักแต่งเพลงชาวไทย ซึ่งในปัจจุบันมีจำนวนจำกัดต่อการพัฒนาทางวิชาการด้านดนตรีให้ก้าวหน้า นอกจากนี้การเผยแพร่ผลงานดนตรีสร้างสรรค์เชิงวิชาการ เช่น โน้ตเพลง แนวคิดเบื้องต้น อรรถาธิบายหรือบทวิเคราะห์เพลง นั้น ผลงานเหล่านี้ล้วนส่งผลกระทบต่อเชิงบวกต่อการพัฒนาการศึกษาดนตรี ดังเช่น ผลงานของ ศุภชัย สุริยัทธ และวีรชาติ เปรมานนท์ (Suriyut, &

Premananda, 2016: 123-137) เป็นงานประพันธ์เพลง ดุษฎีนิพนธ์ที่เกิดจากแรงบันดาลใจในสุนทรียะของการทำงานร่วมกันระหว่างดนตรีตะวันตก (ดนตรีอีสาน) เป็นการนำดนตรีตะวันตก บทกวี ภาพวาด มาสร้างสรรค์ผลงานบทประพันธ์ ส่วนในด้านดนตรีแจ๊ส มีผลงานเชิงการประพันธ์ได้แก่ งานเขียนเรื่อง "Generatrix" บทประพันธ์เพลงสำหรับวงดนตรีแจ๊ส และการแสดงเปียโนแจ๊สของ เต๋น อยู่ประเสริฐ (Euprasert, 2011: 5-21) ซึ่งเป็นบทประพันธ์ที่เน้นการใช้โหมดในการดนตรีแบบโมเดิร์นแจ๊ส (modern jazz) และบทความของ ระวีวัฒน์ ไทยเจริญ และคณะ (Thaicharoen, Phanuakkarachoke, & Boondirek, 2018: 73-88) ที่พบว่า การประยุกต์ใช้ทฤษฎีแจ๊สในการเรียบเรียงบทเพลงไทยสากลนั้น ต้องคำนึงถึงประสบการณ์ด้านการฟังของผู้ฟังด้วย ควรเรียบเรียงให้เหมาะสมกับทักษะนักดนตรีและวัตถุประสงค์ของเพลง และงานสร้างสรรค์ดนตรีที่มาจากแรงบันดาลใจของเจตนิพิฐฐ์ สังข์วิจิตร (Sungwijit, 2017: 43-57) ที่ได้ประพันธ์เพลงขึ้นจากความประทับใจในภาพความทรงจำของสถานที่จำนวน 8 บทเพลงในรูปแบบดนตรีแจ๊สประเภทต่าง ๆ ได้แก่ ฮาร์ตบอป โมดอลแจ๊ส และฟิวชั่น

เห็นได้ว่างานวิจัยดนตรีสร้างสรรค์เชิงวิชาการมีความเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่อง และมีการนำมาใช้เพื่อสร้างสุนทรียรสต่อผู้ฟังได้อย่างลุ่มลึก ทั้งนี้ในการศึกษาเชิงทฤษฎีการประพันธ์ นั้น ผู้วิจัยได้ศึกษาถึงงานเขียนของ ณรงค์ฤทธิ์ธรรมบุตร (Dhamabutra, 2009) ได้อธิบายถึงลักษณะดนตรีในรูปแบบต่าง ๆ พร้อมทั้งยกตัวอย่างวิธีการใช้ แนวทางการศึกษาลักษณะดนตรีต่าง ๆ และการประสานเสียง ทำนอง ความต่อเนื่องของแนวเสียงและเนื้อดนตรี ลักษณะจังหวะ สังกัดลักษณ์ สีสัน และการเรียบเรียงสำหรับวงดนตรี โดยทฤษฎีเหล่านี้สามารถใช้เป็นแนวคิดในการประพันธ์

ดนตรีได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับงานเขียนของ เทต เพสส์ (Pease, 2003) ที่นำเสนอการประพันธ์ดนตรีแจ๊สตามแนวทางหลักสูตรการประพันธ์และการเรียบเรียงดนตรีแจ๊สของสถาบันดนตรีเบรคลี (Berklee) สหรัฐอเมริกาที่อธิบายถึงแนวทางการประพันธ์ดนตรีแจ๊สโดยเริ่มจากการทำความเข้าใจลักษณะทำนอง ลักษณะการประสานเสียง รูปแบบดนตรี การผสมผสานส่วนต่าง ๆ ขององค์ประกอบทางดนตรี เป็นต้น นอกจากนี้แนวคิดเชิงทฤษฎีดนตรีที่เกี่ยวข้องแล้ว ในเชิงนโยบายการพัฒนา พลิกวิทยุโกปาพันธุ์ (Opapant, 2015) ได้เสนอแนวทางการพัฒนาดนตรีแจ๊สในประเทศไทยไว้ 5 ประการ ได้แก่ 1) ควรจัดให้มีการอบรมเชิงปฏิบัติการแก่เยาวชนด้วยการเรียนดนตรีแจ๊สผ่านบทเพลงพระราชนิพนธ์ 2) จัดให้มีเทศกาลดนตรีระดับนานาชาติประจำปี 3) จัดให้มีกิจกรรมดนตรีแจ๊สอย่างต่อเนื่องในพื้นที่ 4) จัดให้มีหอแสดงดนตรีแจ๊สพร้อมนิทรรศการถาวร และ 5) จัดให้มีคณะกรรมการดนตรีแจ๊สแห่งชาติเพื่อขับเคลื่อนนโยบายอย่างเป็นรูปธรรม

จากการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องนี้ ผู้วิจัยสามารถสรุปถึงแนวคิดในการศึกษาวิจัยดนตรีสร้างสรรค์เชิงวิชาการว่าควรมีผลผลิตที่เป็นรูปธรรมอย่างน้อย 3 ประการ คือ 1) ควรมีหลักวิชาการที่อธิบายได้ถึงที่มาของดนตรีที่ประพันธ์ 2) ผลงานดนตรีสร้างสรรค์ที่ดี มีคุณภาพ และ 3) การเผยแพร่ผลที่กว้างขวางหลากหลายรูปแบบ สร้างผลกระทบที่ดีในเชิงวิชาการดนตรีในสังคม เหล่านี้จะช่วยเติมเต็มกระบวนการศึกษาวิจัยให้เกิดประโยชน์ทั้งทางตรงคือ สุนทรียรสที่เกิดขึ้นในเชิงประจักษ์ และทางอ้อมคือ เป็นแบบอย่างที่มีคุณภาพสำหรับช่วยส่งเสริมการสร้างสรรคผลงานในอนาคตต่อไป ดังนั้นการสร้างสรรคผลงานครั้งนี้จึงกำหนดกรอบการดำเนินงาน ดังแสดงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

จากภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย ผู้วิจัยได้แบ่งแนวคิดออกเป็น 4 ขั้นตอน กล่าวคือ ขั้นตอนที่ 1 การสร้างแนวคิดจากมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของจังหวัดเชียงราย เพื่อกำหนดแนวคิดและแนวทางการสร้างสรรค์ผลงานในการสร้างสรรค์ดนตรีแต่ละเพลง โดยพิจารณาประเด็นหลัก

ของความประทับใจที่เกิดขึ้น ขั้นตอนที่ 2 การสร้างสรรค์เชิงวิชาการ เป็นการนำข้อมูลที่ได้จากขั้นตอนที่ 1 มาแต่งเป็นเนื้อร้องเพื่อช่วยสื่อความหมาย สร้างความเข้าใจในเนื้อหาเรื่องราวที่ต้องการสื่อสาร และพิจารณาความเชื่อมโยงกับลักษณะจังหวะของดนตรีที่สามารถ

เชื่อมโยงกัน เหมาะสมกับการบรรเลงด้วยวงดนตรีสากลขนาดเล็ก และกำหนดชื่ออัลบั้มชุด “แม่สลอง” ขึ้นตอนที่ 3 ผลลัพธ์เชิงคุณค่า เป็นประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการประพันธ์ดนตรีสร้างสรรค์เชิงวิชาการ ได้แก่ 1) องค์ความรู้กระบวนการประพันธ์ดนตรีสร้างสรรค์เชิงวิชาการสำหรับวงดนตรีสากลขนาดเล็ก 2) ผลงานดนตรีสร้างสรรค์เชิงวิชาการสำหรับวงดนตรีสากลขนาดเล็ก ชุด “แม่สลอง” และ 3) สุนทรีรสทางดนตรีที่เกิดขึ้นจากการเผยแพร่ทั้งในรูปแบบออนไลน์ และแผ่นบันทึกเสียงบทเพลงที่เผยแพร่ในสื่อสังคม สาธารณะ และขึ้นตอนที่ 4) ผลลัพธ์เชิงมูลค่า เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นทางอ้อม ซึ่งเกิดจากการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ การใช้ประโยชน์ทั้งเชิงวิชาการและเชิงสาธารณะ สร้างความตื่นตัวทางเศรษฐกิจได้ทางหนึ่ง

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ในการศึกษาครั้งนี้ ได้นิยามความหมายของประชากรคือ มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในจังหวัดเชียงราย ทั้ง 7 สาขาวิชา ได้แก่ 1) ภาษาถิ่น และภาษาชาติพันธุ์ 2) วรรณกรรมพื้นบ้าน 3) ศิลปะการแสดง 4) พิธีกรรมและเทศกาล 5) ภูมิปัญญาทักษะฝีมือ 6) ปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนกับสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติและเหนือธรรมชาติ และ 7) กีฬาศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัว

จากประชากรที่กำหนด ผู้วิจัยใช้กระบวนการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 5 สาขาวิชา คือ 1) วรรณกรรมพื้นบ้าน คือ ภาษาปืซู 2) ศิลปะการแสดง คือ ดนตรีของกลุ่มชาติพันธุ์ลีซู 3) พิธีกรรมและเทศกาล คือ ประเพณีนมัสการพระธาตุยอดดอย 4) สภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ คือ ดอยแม่สลอง และ 5) กีฬาศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัว คือ เพลงดาบกำฟ้าเชียงราย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การสร้างสรรคผลงานดนตรีเชิงวิชาการครั้งนี้ แบ่งเครื่องมือออกเป็น 2 ประเภทด้วยกัน คือ

1. เครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูลเชิงวัฒนธรรมที่นำมาสร้างแนวคิดการสร้างสรรคผลงาน เครื่องมือเหล่านี้เป็นเครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูลภาคสนาม ได้แก่ 1) แบบสำรวจข้อมูลมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในจังหวัดเชียงราย 2) แบบสัมภาษณ์ข้อมูลทั่วไป 3) แผนที่ และ 4) ชุดเครื่องมืออุปกรณ์เก็บข้อมูลภาพ ภาพเคลื่อนไหว และเสียง ของบริบทและสภาพแวดล้อม

2. เครื่องมือที่ใช้ในการสร้างสรรค์ผลงานดนตรี ได้แก่

1) เครื่องดนตรีสำหรับสร้างสรรค์ผลงาน 2) โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำหรับการบันทึกเสียง และตัดต่อเสียงเบื้องต้นเพื่อทำร่างต้นแบบบทเพลง (demo) และชุดเครื่องเขียน (สมุดบรรทัด 5 เส้น สมุดบันทึก ดินสอ)

วิธีการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัยและผลการวิเคราะห์ข้อมูลแนวคิดเบื้องต้น ทั้งเครื่องมือเชิงวัฒนธรรมที่นำมาสร้างแนวคิดการสร้างสรรคผลงาน โดยการใช้การประเมินจากผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์การทำงานทางวัฒนธรรมและเครื่องมือที่ใช้ในการสร้างสรรค์ผลงานดนตรี การใช้ประเมินจากผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์การทำผลงานสร้างสรรค์เชิงวิชาการ ประเภทละ 3 ท่าน

ขั้นตอนการดำเนินงาน

การสร้างสรรคผลงานวิจัยเพื่อพัฒนานวัตกรรมด้านดนตรีเชิงวิชาการครั้งนี้ ได้กำหนดขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้

1. กระบวนการศึกษาวิจัยเนื้อหาองค์ประกอบทางดนตรีปรัชญา แนวคิด ทฤษฎีการประพันธ์ดนตรี เพื่อกำหนดความประทับใจที่ได้จากมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

2. กระบวนการสร้างสรรค์ดนตรี ได้แก่ 1) การกำหนดแนวคิดความรู้สึกประทับใจในมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม เพื่อกำหนดดัดแปลงลักษณะขอบเขตโครงสร้างและเนื้อหาของบทเพลง 2) การสร้างสรรค์บทเพลง ได้แก่ คอร์ด ทำนอง เนื้อร้อง และ 3) การกำหนดแนวคิดการสร้างสรรคดนตรี ได้แก่ คอร์ดประสาน และลีลาจังหวะที่เหมาะสมภายใต้แนวคิดความสัมพันธ์ทางองค์ประกอบของดนตรี

3. กระบวนการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ

4. กระบวนการฝึกซ้อม ศึกษาความหมายและปรับแต่งบทประพันธ์เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ตรงกับแนวคิด และสื่ออารมณ์เพลงที่เกิดขึ้นให้เกิดความสมบูรณ์

5. กระบวนการสร้างสรรค์ดนตรีเชิงวิชาการที่มาจากความประทับใจในมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของจังหวัดเชียงรายของบทเพลงแต่ละเพลง

6. กระบวนการจัดเตรียมสื่อเผยแพร่ผลงาน ได้แก่ แผ่นการบันทึกเสียง หนังสือองค์ความรู้ และการจัดทำวีดิทัศน์เผยแพร่บทเพลง 5 เพลงแบบออนไลน์

7. กระบวนการสรุป และประเมินผล เพื่อจัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์

8. กระบวนการคืนข้อมูล สู่หน่วยงานที่ต้องการใช้ประโยชน์จากงานวิจัย เช่น หลักสูตรสำหรับห้องเรียนดนตรีในจังหวัดเชียงราย และจังหวัดใกล้เคียง

ผลการวิจัย

แนวคิดการสร้างสรรค์ดนตรีเชิงวิชาการที่มาจากแนวคิดความประทับใจในมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของจังหวัดเชียงราย

การสร้างสรรค์ดนตรีเชิงวิชาการโดยการนำมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม เป็นแนวคิดในการสร้างสรรค์เพลงนั้น ผู้วิจัยได้กำหนดกระบวนการของแนวคิดการสร้างสรรค์ดนตรีออกเป็น 4 ส่วนด้วยกัน คือ 1) แนวคิดความประทับใจในมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม 2) แนวคิดวิธีการสร้างสรรค์เนื้อหาคำร้องของเพลง 3) แนวคิดการสร้างสรรค์ดนตรี และ 4) ข้อเสนอแนะการใช้บันไดเสียงในการดนตรี (improvisation) ของเพลง โดยผู้วิจัยกำหนดให้ 1 มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ต่อ 1 เพลง รวมทั้งสิ้น 5 บทเพลง แต่ละบทเพลงเป็นการประพันธ์ดนตรีแบบการขับร้องประกอบกับการบรรเลงด้วยวงดนตรีสากลขนาดเล็ก มีรายละเอียดของแต่ละเพลง ดังนี้

1. มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม สาขา “วรรณกรรมพื้นบ้าน : ภาษาปืซู”

แนวคิดความประทับใจในมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมสาขาวรรณกรรมพื้นบ้านนั้น ผู้วิจัยมีความประทับใจในมรดกทางวัฒนธรรมเรื่องภาษาปืซู กล่าวคือ กลุ่มชาติพันธุ์ปืซู (Bisu) มีมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมด้าน “ภาษาปืซู” โดยได้รับการประกาศขึ้นทะเบียนโดยกรมส่งเสริมวัฒนธรรมให้เป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติด้านวรรณกรรมพื้นบ้าน เมื่อปี พ.ศ. 2557 มีสาระสำคัญคือ การเสี่ยงต่อการสูญหายของภาษาปืซูซึ่งเป็นภาษาที่เก่าแก่ นอกจากนั้นจากการศึกษาค้นคว้าพบว่าในอดีตบรรพบุรุษของกลุ่มชาติพันธุ์ปืซู ได้ตั้งถิ่นฐานอยู่ในแถบตอนใต้ของประเทศจีน จากนั้นได้พบหลักฐานถึงการอพยพเข้ามาสร้างถิ่นฐานในพื้นที่จังหวัดเชียงราย ตั้งแต่ก่อนปี พ.ศ. 2509 แล้ว แต่เนื่องจากคนปืซู เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีลักษณะนิสัยที่ไม่นิยมเปิดเผยตัวตนพยายามแฝงตัวเข้ากับผู้คน และวัฒนธรรมในพื้นที่จึงทำให้วัฒนธรรมดั้งเดิมของตนเองจางหายไป ดังนั้นแนวคิดการแต่งเพลง ผู้วิจัยจึงต้องการถ่ายทอดความรู้สึกถึงอัตลักษณ์ และการเดินทางของวัฒนธรรมภาษาปืซูจากอดีตจนถึงปัจจุบัน และกำหนดชื่อเพลง คือ “ปืซู รวมใจ” แนวคิดวิธีการสร้างสรรค์เนื้อหาคำร้องของบทเพลง “ปืซู รวมใจ” นั้น ด้วยความโดดเด่นของวัฒนธรรมด้านภาษาปืซูที่มีความเก่าแก่ ดังนั้นการถ่ายทอดแนวคิดของบทเพลงจึงแบ่งลำดับแนวคิดออกเป็น 3 ช่วง คือ

1) ชี้นำให้ผู้ฟังตระหนักถึงรากฐานวัฒนธรรมของปืซูที่มีในอดีต ผ่านมาจนปัจจุบัน

2) ปัญหา และอุปสรรคที่ผ่านมาเป็นอย่างไร

3) เป็นการร้องขอ เชิญชวนประชาชน เยาวชนชาวปืซูได้ร่วมมือรวมใจกันเป็นอันหนึ่งอันเดียว ช่วยกันรักษาวัฒนธรรม (ภาษา) อันดีงามนี้ไว้ จึงกำหนดชื่อบทเพลงคือ “ปืซู รวมใจ”

แนวคิดการสร้างสรรค์ดนตรี ผู้วิจัยมีแนวคิดที่กำหนดสังคีตลักษณ์ และรูปแบบจังหวะ โดยคิดเชื่อมโยงกับลักษณะนิสัยของชาวปืซู ไม่นิยมเปิดเผยตัวตนพยายามแฝงตัวเข้ากับผู้คน และวัฒนธรรมในพื้นที่ ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีแนวคิดต้องการใช้ดนตรีเป็นสื่อในการเสริมสร้างความสนุกสนานและมีส่วนร่วมในกิจกรรมของผู้คนมากขึ้น จึงเลือกลักษณะจังหวะแบบ “บอสซาโนวา” (Bossanova) ซึ่งเป็นลักษณะจังหวะที่สนุกสนานเต้นรำ สามารถใช้ประกอบการเต้นรำแบบเบา ๆ ได้ทั้งกลุ่มผู้สูงอายุ และกลุ่มเยาวชน ส่วนในด้านสังคีตลักษณ์ (form) ที่ใช้เพื่อเน้นต่อการจดจำเนื้อหาของบทเพลงได้ง่าย จึงใช้สังคีตลักษณ์สองตอน โดยให้ตอน A ในบันไดเสียงแบบไมเนอร์ (minor scale) และตอน B ใช้บันไดเสียงแบบเมเจอร์ (major scale) มีเครื่องดนตรีบรรเลง แบ่งออกเป็น 4 ชิ้น ได้แก่ กีตาร์คอร์ต แวก็ตาร์โซโล แวเบส และแนวกลอง โดยแนวกีตาร์และเบส จะยึดหลักการการประสานของคอร์ต ส่วนแนวกลองยึดหลักการตีจังหวะแบบบอสซาโนวา การสร้างสรรค์ทำนองเพื่อให้เกิดมิติของเสียงประสานที่เกิดขึ้นมาเรื่อยๆ

ข้อเสนอแนะการใช้บันไดเสียงในการดนตรีเพลง “ปืซู รวมใจ” ซึ่งมีลักษณะการดำเนินคอร์ตแบบ IIm7b5-V7b9-Im7 ในตอน A สามารถใช้บันไดเสียงพื้นฐานได้แบบเนเจอร์ลไมเนอร์ ที่คอร์ต IIm7b5 ใช้ฮาร์โมนิก ไมเนอร์ (harmonic minor) ที่คอร์ต V7b9 และแบบเมโลดิกไมเนอร์ (melodic minor) ที่คอร์ต Im7 หรืออาจจะใช้โหมตดี โลครีเยน (D Locrian) ตรงคอร์ต IIm7b5 และ จี ฟรีเจียน (G phrygian) ตรงคอร์ต V7b9 เพื่อสร้างสีสันของเสียงมากยิ่งขึ้น ส่วนในตอน B ดำเนินคอร์ตแบบ IIm7-V7-Imaj7 ใช้บันไดเสียงแบบเมเจอร์ในการดำเนินทำนอง หรือใช้โหมตอื่น ๆ ตามแต่ปฏิภาณความสามารถของนักดนตรีได้ทำให้เกิดความแตกต่าง และเกิดสีสันในบทเพลง ดังแสดงในภาพที่ 2

2. มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม สาขา “ศิลปะการแสดง : ดนตรีของกลุ่มชาติพันธุ์ปืซู”

แนวคิดความประทับใจในมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

สาขาศิลปการแสดง นั้น ผู้วิจัยมีความประทับใจในมรดกทางวัฒนธรรมเรื่อง “ดนตรีของกลุ่มชาติพันธุ์ลื้อ” กล่าวคือ ดนตรีของกลุ่มชาติพันธุ์ลื้อ ได้รับการประกาศขึ้นทะเบียนเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติ โดยกรมส่งเสริมวัฒนธรรม เมื่อปี พ.ศ. 2555 มีสาระสำคัญคือ เป็นวัฒนธรรมดนตรี

ที่มีการสืบทอดต่อกันมา และถือปฏิบัติเป็นประจำต่อเนื่อง เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยสร้างการมีส่วนร่วมของคนลื้อในสังคมเข้าด้วยกัน โดยเนื้อหาสาระของดนตรีถ่ายทอดวิถีชีวิตของผู้คนลื้อในอดีต และแฝงคติคำสอนที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมลื้ออย่างชัดเจน

เป็น ชน เผ่า เล็ก ๆ อยู่ ที่ เมือง เชียง - ราย กา
 5. ชา และ การ แต่ง กาย ไม่ เหมือน ใคร นาน มา
 9. ทาง ตอน ได้ ของ จิน หรือ สิบ สอง ปัน นา บี
 13. ชู เดิน ทาง จาก มา ลู่ ดิน แดน เชียง -
 17. ราย ประ - เพ - ณี สิม มา เกือบ จะ

ภาพที่ 2 โน้ตทำนองและคอร์ด ตอน A เพลง “ปี่ชู รวบรวมใจ” (ที่มา : Ong-art Inthaniwet)

แนวคิดวิธีการสร้างสรรค์เนื้อหาคำร้องของบทเพลง ผู้วิจัยถ่ายทอดแนวคิดเนื้อหาของบทเพลงออกเป็น 4 ช่วง คือ

- 1) ชี้นำให้ผู้ฟังเห็นถึงวิถีชีวิตครอบครัวที่อบอุ่น มีดนตรีกล่อมเกล่าเติมความสุขในชีวิต
- 2) แสดงถึงประเพณีที่มีเสียงดนตรีบรรเลงประกอบอย่างไพเราะ
- 3) เป็นตอนร้องแบบฮัมเสียงดนตรี เพื่อแสดงถึงความสุขที่ไม่ต้องแปลเป็นคำความหมาย
- 4) เป็นเสน่ห์ของประเพณีคือ การเต้นรำร่วมกันของคนในชุมชน โดยเฉพาะคนหนุ่มสาวที่จะถือโอกาสนี้เป็นการเชื่อมสัมพันธ์ระหว่างกัน

แนวคิดการสร้างสรรคดนตรี ผู้วิจัยมีแนวคิดที่กำหนดสังคีตลักษณ์เป็นดนตรีบลูส์แบบบลูส์ 12 ห้อง (12 bar blues) เนื่องจากต้องการสื่อให้เห็นถึงการวนการดำเนินคอร์ดแบบบลูส์ 12 ห้อง เปรียบเสมือนการจับมือเต้นรำเดินเป็นวงกลมไปเรื่อย ๆ เปรียบเทียบกับการบรรเลงวนคอร์ด 12 ห้องของดนตรีบลูส์ และในด้านความอิสระของเสียงที่มีลักษณะบลูส์โน้ตเปรียบเสมือนการแปรทำนองของดนตรี

ที่สามารถเกิดขึ้นได้เสมอ การกำหนดบันไดเสียง ผู้วิจัยเลือกใช้บันไดเสียงเอฟเมเจอร์ (F major) เป็นบันไดเสียงหลักของเพลง กำหนดชื่อบทเพลงโดยใช้เหตุผลจากรูปแบบของดนตรี คือ “ลื้อ บลูส์”

ข้อเสนอแนะการใช้บันไดเสียงในการดนตรีเพลง “ลื้อ บลูส์” มีลักษณะการดำเนินคอร์ดแบบบลูส์ 12 ห้อง สามารถใช้บันไดเสียงแบบ เอฟบลูส์ สเกล (F blues scale) เอฟเพนทาโทนิค (F pentatonic) เอฟอัลเตอร์ สเกล (F Altered scale) เป็นต้น หรือใช้โหมดอื่น ๆ ตามแต่ภูมิภาคความสามารถของนักดนตรีได้ ทำให้เกิดความแตกต่าง และเกิดสีสันภายในบทเพลง ดังแสดงในตารางที่ 1 แสดงการดำเนินคอร์ดแบบแจ๊สบลูส์ 12 ห้อง ที่ใช้ในเพลง “ลื้อ บลูส์”

3. มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม สาขา “พิธีกรรมและเทศกาล : ประเพณีนมัสการพระธาตุดอยตุง”

แนวคิดความประทับใจในมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม สาขาพิธีกรรมและเทศกาล ผู้วิจัยมีความประทับใจในเรื่องประเพณีนมัสการพระธาตุดอยตุง โดยปัจจุบันตำนานพระธาตุดอยตุง กำลังจะได้รับการเสนอเพื่อพิจารณา

ขึ้นทะเบียนเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติ แนวคิดความประทับใจที่เกิดขึ้นจากการได้สัมผัสกับความศรัทธา และความสงบร่มเย็นของสภาพแวดล้อมโดยรอบ และระหว่างทางขึ้นวัดพระธาตุดอยตุง ผู้วิจัยจึงมีความคิดในการสร้างสรรค์บทเพลงที่จะถ่ายทอดความรู้สึกที่เกิดขึ้นได้ จากแนวคิดที่ว่า “ดอยตุง เป็นสถานที่

ที่คนเชียงรายมีความศรัทธา และให้ความเคารพสักการะ รวมทั้งบรรยากาศระหว่างทางขึ้นดอยมีความงดงามเปรียบดังสวรรค์” โดยกำหนดชื่อเพลง คือ “ดอยตุง รุ่งงาม” เพื่อแสดงความรู้สึกถึงความงดงามทั้งในเชิงคุณค่าของจิตใจจากการทำบุญไหว้พระธาตุ และความงดงามของบริบททางวัฒนธรรมของพื้นที่

ตารางที่ 1 การดำเนินคอร์ดแบบแจ๊สบลูส์ 12 ห้อง ที่ใช้ในเพลง “ลีซู บลูส์”

F7	Bb7	F7	Cm7 F7
Bb7	Bdim7	F7	
Gm7	C7	F7 D7	Gm7 C7

แนวคิดวิธีการสร้างสรรค์เนื้อหาคำร้องของบทเพลง “ดอยตุง รุ่งงาม” ถ่ายทอดแนวคิดของบทเพลงจากศรัทธาในพระพุทธศาสนา ความงดงามของสภาพแวดล้อมพื้นที่วัดพระธาตุดอยตุงที่เปรียบดังสวรรค์วิมาน ดังนั้นการถ่ายทอดแนวคิดของบทเพลง จึงแบ่งลำดับแนวคิดออกเป็น 3 ช่วง คือ

1) บรรยายภาพความงดงามของสภาพแวดล้อมของพื้นที่ที่ปกคลุมไปด้วยธรรมชาติ และมีการเรียกขานชื่อพื้นที่นี้มาเป็นระยะเวลานานแล้ว

2) เป็นเนื้อหาของเพลงที่เฉลยว่า พื้นที่นี้เรียกว่าวัดพระธาตุดอยตุง ซึ่งเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนเชียงรายมาตั้งแต่อดีต หากมาเชียงรายต้องไปยังสถานที่นี้จะถือว่าเป็นสิริมงคลแก่ชีวิต

3) เป็นการกลับมาเล่าบรรยายความงดงามของสภาพพื้นที่อีกครั้ง แต่เป็นภาพสมัยปัจจุบัน ซึ่งกำลังได้รับความนิยมนักท่องเที่ยวต่างพื้นที่ในการขึ้นมาเที่ยวชมบรรยากาศและการดื่มกาแฟรสชาติดี

แนวคิดการสร้างสร้อยดนตรี ผู้วิจัยเลือกลักษณะจังหวะแบบ “สวิง” (swing jazz) ในอัตราจังหวะแบบ 4/4 มีความเร็วจังหวะ ประมาณ 80bpm เพื่อให้เกิดอัตลักษณ์ทางบทเพลงที่ใช้ลักษณะจังหวะ และความรู้สึกที่แตกต่างจากเพลงอื่น ๆ สังเกตลักษณะที่ใช้เพื่อเน้นต่อการจดจำเนื้อหาของบทเพลงได้ง่าย จึงใช้สังคีตลักษณะสองตอน และกำหนดบันไดเสียงของเพลง คือ Eb Major ตลอดทั้งเพลง ในด้านการเคลื่อนที่ของคอร์ดแบ่งการดำเนินคอร์ดออกเป็นสองแบบ ได้แก่ การเคลื่อนที่คอร์ดแบบ I maj7-VI m7-II m7-V7 และแบบ II m7-V7-I maj7-VI m7 ใช้สีสันของเสียงเป็นเสียงร้องของผู้หญิง

ข้อเสนอแนะการใช้บันไดเสียงในการดนตรีเพลง

“ดอยตุง รุ่งงาม” ซึ่งมีลักษณะการดำเนินคอร์ดแบบพื้นฐานสามารถใช้บันไดเสียงแบบ อีแฟล็ตเมเจอร์ (Eb major scale) จีไมเนอร์ (G minor scale) หรือใช้โหมดอื่น ๆ ตามแต่ปฏิภาณความสามารถของนักดนตรีได้ ทำให้เกิดความแตกต่าง และเกิดสีสันภายในบทเพลง

4. มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม สาขา “สภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ : ดอยแม่สลอง”

แนวคิดความประทับใจในมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมสาขาสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ เรื่อง “ดอยแม่สลอง” แม้ว่าจะยังไม่ประกาศเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติ แต่สิ่งที่เกิดขึ้นในพื้นที่ดอยแม่สลองนั้น ส่งผลกระทบให้เกิดเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ ภูมิปัญญา และสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรมในหลายต่อหลายด้าน ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า ดอยแม่สลองเป็นสถานที่สำคัญทางวัฒนธรรมแห่งหนึ่งในจังหวัดเชียงราย เป็นพื้นที่ที่มีเรื่องราวทางประวัติศาสตร์เชิงพื้นที่ และเกิดการพัฒนามาต่อเนื่องยาวนาน จนปัจจุบันประชาชนในพื้นที่มีความเป็นอยู่สงบ ร่มเย็น และกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมแห่งหนึ่งในจังหวัดเชียงราย กำหนดชื่อเพลงคือ “แม่สลอง”

แนวคิดวิธีการสร้างสรรค์เนื้อหาคำร้องของบทเพลง “แม่สลอง” การถ่ายทอดแนวคิดของบทเพลง จึงลำดับแนวคิดออกเป็น 3 ช่วง คือ

- 1) ชื่นทำให้ผู้ฟังทราบถึงประวัติการก่อตั้งชุมชน และการรวมตัวของประชาชนในพื้นที่
- 2) สถานการณ์ในอดีตของพื้นที่ที่ไม่สงบในขณะนั้น
- 3) สภาพปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงไปเป็นพื้นที่งดงามทั้งทางวัฒนธรรม และสภาพแวดล้อม

แนวคิดการสร้างสร้อยดนตรี ผู้วิจัยมีแนวคิดแสดงออกทางดนตรีที่สงบสุข มีความสบายใจในการฟัง เนื้อหาดนตรี

ไม่ซับซ้อน เพื่อส่งเสริมให้เนื้อร้องมีความโดดเด่น สร้างความแตกต่างเรื่องลักษณะจังหวะจากเพลงทั่วไป จึงเลือกลักษณะจังหวะสวิง ความเร็วจังหวะประมาณ 80bpm ใช้สังคีตลักษณะแบบสองตอน กำหนดบันไดเสียง คือ บันไดเสียงซีเมเจอร์ (C major scale) การเคลื่อนที่ของ คอร์ด ใช้การดำเนินคอร์ดแบบพื้นฐาน IIm7-V7-I7 ใน ตอนนำ ตอน A ดำเนินคอร์ดแบบ I7-VIm7-IIm7-V7 และ ตอน B เป็น IIm7-V7-I7

ข้อเสนอแนะการใช้บันไดเสียงในการดนตรีเพลง “แม่สล่อง” มีลักษณะการดำเนินคอร์ดแบบพื้นฐานสามารถใช้บันไดเสียงแบบ ซีเมเจอร์ (C major scale) และเอไมเนอร์ (A minor) หรือใช้โหมดอื่น ๆ ตามแต่ปฏิภาณความสามารถของนักดนตรีได้ ทำให้เกิดความแตกต่าง และเกิดสีสันภายในบทเพลง

5. มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม สาขา “กวีศิลปการต่อสู้ป้องกันตัว : เพลงดาบกำฟ้าเชียงราย”

แนวคิดความประทับใจในมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม สาขากวีศิลปการต่อสู้ป้องกันตัว ผู้วิจัยมีความประทับใจในมรดกทางวัฒนธรรม เรื่อง “เพลงดาบกำฟ้าเชียงราย” กล่าวคือ เพลงดาบกำฟ้าเชียงราย เป็นศิลปการต่อสู้ป้องกันตัวที่สร้างความภูมิใจให้แก่คนในจังหวัดเชียงราย จากแนวคิดที่ว่า เพลงดาบกำฟ้าเชียงราย ถูกพัฒนาขึ้นโดยครูดาบเมืองเชียงรายที่ผสมผสานเพลงดาบโบราณที่กำลังจะสูญหาย เข้ากับเพลงดาบที่สร้างสรรค์ขึ้นใหม่ โดยครูเพลงดาบรุ่นใหม่ที่ค้นคว้า พัฒนา ต่อยอด เพื่อสืบสาน เพลงดาบให้เป็นอัตลักษณ์ของชาวเชียงรายต่อไป จึงตั้งชื่อ เพลงเพื่อการถ่ายทอดความหมายของเรื่องราวดังกล่าวนี้ว่า “เพลงดาบกำฟ้าเชียงราย”

แนวคิดวิธีการสร้างสรรค์เนื้อหาคำร้องของบทเพลง “เพลงดาบกำฟ้าเชียงราย” โดยถ่ายทอดแนวคิดของบทเพลง ออกเป็น 3 ช่วง คือ

- 1) ชี้นำให้ผู้ฟังทราบถึงเรื่องราวคร่าว ๆ ว่าเพลงดาบมี การคิดค้นโดยครูสอนศิลปะการต่อสู้มาแต่โบราณ
- 2) กล่าวถึงครูผู้สร้างสรรค์รวบรวมความรู้โบราณเข้ากับ สมัยปัจจุบัน (ครูหมี่)
- 3) เป็นการอธิบายถึงลีลา ท่าทางการต่อสู้ของเพลงดาบ กำฟ้าเชียงราย

แนวคิดการสร้างสรรค์ดนตรีด้วยเพลง “เพลงดาบกำฟ้า เชียงราย” มีเนื้อหาที่แสดงออกถึงศิลปการต่อสู้ ทั้งการใช้อาวุธ (ดาบ) และการต่อสู้ด้วยมือเปล่า ที่แสดงออก ด้วยลีลาท่าร้ายรำ (เจิง) ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีแนวคิดที่สร้างสรรค์ ดนตรีที่มีความเข้มข้น เป็นจังหวะที่มั่นคง จึงเลือกลักษณะ จังหวะแบบ “ฟิวชั่น ร็อค” กำหนดสังคีตลักษณะแบบตอนเดียว เพื่อเน้นต่อการจดจำเนื้อหาของบทเพลงได้ง่าย สร้างสีสัน ความรู้สึกของเพลงให้เกิดอารมณ์ความรู้สึกหนักแน่น เป็นจังหวะก้าวเดินที่คงที่

กำหนดให้เพลงมีเพียงบันไดเสียงเดียว คือ บันไดเสียง อีแฟล็ตเมเจอร์ (Eb major scale) ในด้านการกำหนดรูปแบบ การเคลื่อนที่ของคอร์ด ให้เริ่มต้นด้วย VI-V-VI-I-V7/V7 เพื่อกลับตันไปเรื่อย ๆ ตลอดทั้งเพลง

หลังจากได้แนวคิดการสร้างสรรค์ดนตรีเชิงวิชาการ ที่มาจากแนวคิดความประทับใจในมรดกภูมิปัญญา ทางวัฒนธรรมของจังหวัดเชียงรายสำหรับบรรเลงด้วย วงดนตรีแจ๊ส อัลบั้มชุด “แม่สล่อง” ทั้ง 5 บทเพลงแล้ว ขั้นตอนต่อไปเป็นการฝึกซ้อม และบันทึกเสียงบทเพลง เพื่อเผยแพร่ ดังแสดงในภาพที่ 3

ภาพที่ 3 ปกอัลบั้ม ปกหนังสือ และภาพปกผลงานที่เผยแพร่ลงในเว็บไซต์ยูทูบ (ที่มา : Ong-art Inthaniwet)

ทั้งนี้ กระบวนการฝึกซ้อม มีความหมายและปรับแต่งบทประพันธ์เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ตรงกับแนวคิด และสื่ออารมณ์เพลงที่เกิดขึ้นให้เกิดความสมบูรณ์ โดยคัดเลือกนักดนตรีร่วมบรรเลงที่มีทักษะด้านดนตรี เปิดโอกาสให้มาจากหลากหลายกลุ่มในพื้นที่จังหวัดเชียงราย เช่น นักดนตรีอิสระ ครูดนตรี และนักศึกษาดนตรี เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน และเกิดประโยชน์ต่อการสร้างประสบการณ์ทางดนตรีของผู้เล่นมากที่สุด เมื่อได้ผลงานที่ผ่านการปรุงแต่งเสียงให้ได้คุณภาพแล้ว จึงนำใส่ภาพ และเผยแพร่ทั้งทางออนไลน์ และจัดทำสื่อการเรียนรู้สำหรับการสร้างสรรค์ผลงานเพลงต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการสร้างสรรค์ผลงานดนตรีเชิงวิชาการครั้งนี้ พบว่าสามารถถ่ายทอดความประทับใจได้อย่างเต็มศักยภาพ ทั้งด้านเนื้อหาคำร้อง แนวดนตรีบรรเลงประกอบ ทั้งในเชิงทฤษฎีและปฏิบัติ อย่างไรก็ตามการสร้างสรรค์ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเป็นไปตามองค์ประกอบที่ ๖ พันธุ์เจริญ (Pancharoen, 2016: 3) กล่าวไว้ว่า การสร้างสรรค์ผลงานดนตรีเชิงวิชาการ ควรผนวกคำอธิบายเชิงวิชาการไว้ด้วย และนำเสนอข้อมูลเชิงวิชาการที่เหมาะสมสำหรับเครื่องดนตรีชนิดอื่น ๆ เพื่อให้เกิดความรู้ที่หลากหลาย สอดคล้องกับ ชีรัช เล่าห์วีระพานิช (Laohverapanich, 2019: 7) ที่กล่าวว่า ดนตรีแจ๊สไม่มีข้อจำกัดทางเครื่องดนตรี จะนำเครื่องดนตรีใดมาบรรเลงก็ได้ รวมทั้งเสียงร้องของมนุษย์ซึ่งถือเป็นเครื่องดนตรีชนิดหนึ่งที่สามารถแสดงออก และถ่ายทอดความรู้สึกได้ดีที่สุด นอกจากนี้พบการศึกษาในลักษณะเดียวกัน ดังเช่นงานของ วัชร กัณธิยาภรณ์ และ ณรงค์ฤทธิ์ ธรรมบุตร (Kanteeyaporn, & Dhamabutra, 2021: 88-101) ที่ใช้แนวคิดการเล่าเรื่องผ่านคำขวัญของจังหวัดเชียงใหม่ แบ่งออกเป็น 4 กระบวน ได้แก่ 1) ดอยสุเทพเป็นศรี 2) ประเพณีเป็นสง่า 3) บุพผชาติล้วนงามตา และ 4) นามล้ำค่านครพิงค์ เนื้อหาของเพลงในแต่ละกระบวนสะท้อนถึงการดำเนินชีวิต ตามแบบวัฒนธรรมล้านนา โดยบทเพลงนำเสนอความผสมผสานระหว่างดนตรีพื้นบ้านล้านนากับดนตรีตะวันตก จึงเห็นได้ว่าการนำเอาความประทับใจทางวัฒนธรรมในพื้นที่มาสร้างสรรค์บทเพลงในเชิงวิชาการของการศึกษานี้ มีลักษณะเป็นดนตรีเชิงวิชาการ มีองค์ประกอบเป็นไปตามหลักการทำงานดนตรีสร้างสรรค์ สามารถใช้ให้เกิดประโยชน์ทั้งในเชิงทฤษฎี การแต่งเพลง และเชิงปฏิบัติเครื่องดนตรี และจะช่วย

เติมเต็มแนวคิด ต่อยอดให้เกิดความมั่งคั่งในสุนทรียะด้านดนตรีสืบต่อไป

ข้อเสนอแนะ

การนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ผลงานเพลงสร้างสรรค์นี้สามารถนำไปเผยแพร่ในเชิงวิชาการ ในแง่มุมขององค์ความรู้ แนวคิด เทคนิค วิธีการประพันธ์ดนตรีที่เกิดจากแรงบันดาลใจ ให้กับกลุ่มผู้สนใจ ครูอาจารย์ นักเรียนดนตรี นักดนตรีในท้องถิ่น และคนในชุมชนท้องถิ่น

2. การนำผลงานเพลงไปเปิดเผยแพร่ เพื่อให้นักดนตรีในพื้นที่เกิดการเล็งเห็นคุณค่าความงามของดนตรีที่มีควบคู่กับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในพื้นที่ ทั้งยังสร้างความรู้ภาคภูมิใจให้กับประชาชนในจังหวัด

3. การใช้ประโยชน์ในเชิงการพัฒนา เป็นต้นแบบ (blue print) ผลงานดนตรีสร้างสรรค์ที่เกิดจากความประทับใจสำหรับวงดนตรีสากลขนาดเล็ก ตามแนวคิดการใช้ประโยชน์จากอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมในพื้นที่

การศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

1. จังหวัดเชียงราย มีวัฒนธรรมที่สำคัญหลาย ๆ ด้านที่ยังไม่ขึ้นทะเบียนมรดกภูมิปัญญา ดังนั้นจึงมีแนวคิดที่ช่วยสร้างแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ผลงานเพลงอีกจำนวนมาก

2. ควรมีการสร้างสรรคบทเพลงในเชิงประวัติศาสตร์ เรื่องราว ตำนานในเชิงพื้นที่ เพื่อช่วยสร้างองค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์ผ่านเสียงให้กับเยาวชน

3. ควรมีสร้างสรรค์ดนตรีในลักษณะประเภทอื่น ๆ เพื่อให้เกิดกลุ่มผู้ฟังที่หลากหลาย

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษานี้ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์อิทธิพันธ์ อินทรนันท์ (อาจารย์เต๊ะ) ที่ให้คำสอนและคำปรึกษาในการสร้างสรรค์ผลงานของผู้วิจัย และขอขอบคุณกลุ่มนักดนตรีเชียงราย ศิษย์เก่า ศิษย์ปัจจุบันของสาขาวิชาดุริยางคศิลป์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย ที่ร่วมฝึกซ้อมจนผลงานสร้างสรรค์เรื่องนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

References

Dhamabutra, Narongrit. (2009). **Contemporary Music Composition** (การประพันธ์เพลงร่วมสมัย).

- Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Euprasert, Denny. (2011). Generatrix, Compositions for Jazz and Jazz Piano Performance (Generatrix บทประพันธ์เพลงสำหรับวงดนตรีแจ๊สและการแสดงเปียโนแจ๊ส). **Rangsit Music Journal**, 6(2): 5-21.
- Kanteeyaporn, Watchara, & Dhamabutra, Narongrit. (2021). Doctoral Music Composition “Sri Na Korn Ping” for Jazz Ensemble and Lanna Ensemble (ดุซงึนนิพนธ์การประพันธ์เพลง: “ศรีนครพิงค์” สำหรับวงแจ๊สออร์เคสตราและวงเครื่องดนตรีล้านนา). **Rangsit Music Journal**, 16(1): 88-101.
- Laohverapanich, Teerus. (2019). **Jazz Theory and Improvisation (ทฤษฎีดนตรีแจ๊สและการอิมโพรไวส์)** (2nd ed.). Bangkok: Phatcharada Press.
- Opapant, Polwit. (2015). **Research on strategic plan for jazz promotion in Thailand (โครงการศึกษาวิจัยการจัดทำแผนยุทธศาสตร์เพื่อส่งเสริมดนตรีแจ๊สในประเทศไทย)**. Bangkok: Office of Contemporary Art and Culture.
- Pancharoen, Natchar. (2016). New Dimensions of Music in Thailand: Integrating Theory into Practice (มิติใหม่ของดนตรีสากลในประเทศไทย: ดนตรีสร้างสรรค์เชิงวิชาการ). In **Dontree Litkit (ดนตรีลิขิต : รวมบทความดนตรีสร้างสรรค์เชิงวิชาการ)**, (pp. 1-19). Bangkok: Tana Press.
- Pease, T. (2003). **Jazz Composition: Theory and Practice**. Boston: Berklee Press.
- Srisawat, Boonchuay. (2014). **30 Ethnic Groups in Chiang Rai (30 ชาติในเชียงใหม่)** (8th ed.). Bangkok: Siam Press.
- Sungwijit, Jetnipith. (2017). The 8 Memorable Portraits for Modern Jazz (8 ภาพความทรงจำสำหรับวงดนตรีแจ๊สสมัยใหม่). **Rangsit Music Journal**, 12(2): 43-57.
- Suriyut, Supachai, & Premananda, Weerachai. (2016). Music Composition: The Aesthetic Dimension of the Wavy Wind (บทประพันธ์เพลงดุซงึนนิพนธ์ : สายลมในมิติสุนทริยภาพ). **Rangsit Music Journal**, 11(1): 123-137.
- Thaicharoen, Raweevat, Phanuakkarachoke, Ratchakrit, & Boondirek, Pakawan. (2018). How to Apply Theory of Big Band Jazz Composition adapts to Use in Thai Popular Music: Case Study Music in Concert Psalm the Princess (ศึกษาวิธีการประยุกต์ใช้ทฤษฎีการเรียบเรียงเสียงประสานแบบแจ๊สเพื่อปรับใช้ในการเรียบเรียงเพลงไทยสำหรับเครื่องเป่าในวงบิ๊กแบนด์: กรณีศึกษา บทเพลงในคอนเสิร์ตราชินีสดุดี). **Rangsit Music Journal**, 13(2): 73-88.
- Trakulhun, Wiboon. (2016). **Ether-Cosmos Twenty Pieces for Piano (มิติแห่งอวกาศธาตุ บทประพันธ์เพลง 20 บท สำหรับเปียโน)**. Bangkok: Tana Press.